

ประเพณีแห่ต้นปราสาทผึ้ง วัดท่ากกแก ปีพุทธศักราช ๒๕๖๕
วัฒนธรรมไทหล่ม แห่ต้นปราสาทผึ้ง วัดท่ากกแก อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
วันเสาร์ที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๖๕ แต่งกายไทหล่ม ชื่นชมงานประเพณี มีแห่ปราสาทผึ้ง ไหลเอื้อเฟื้อน้อย

ภาพ : ลูกหลานไทหล่ม

ซ้าย: นางอรัญญา ตัวธรรม / กลาง : ดร.มิตรสัน ตัวธรรม / ขวา : นางสาวรอยเพชร ไทเออร์ส (ตัวธรรม)

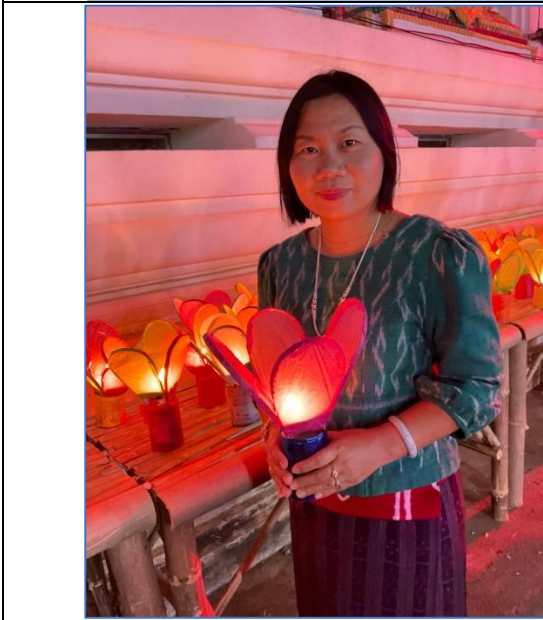
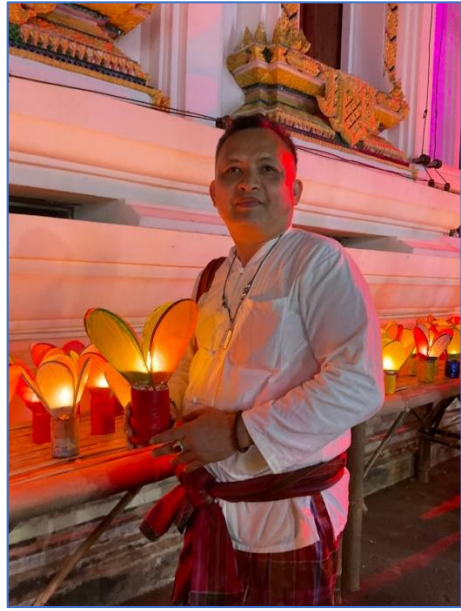
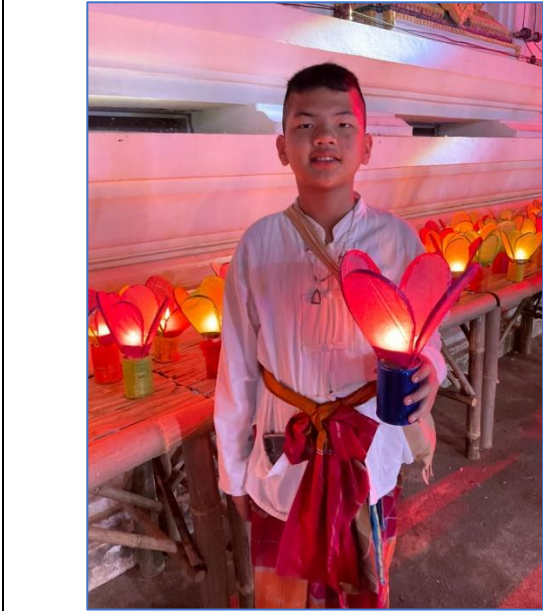

ภาพ : ลูกหลานไทหล่ม

ซ้าย: นางสาวรอยเพชร ไทเออร์ส (ตัวธรรม) / กลาง : เด็กชายจันทรกานต์ ตัวธรรม / ขวา : นางอรัญญา ตัวธรรม

กลาง ดร.วิศัลย์ โฆษิตานนท์ ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์

การแต่งกายชุดพื้นเมืองไทหล่ม อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์
นางสร้อยเพชร ไทเออร์ส (ตัวงธรรม)

การนุ่งผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านและห่มสะไปไล่ปลาไหล

ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยจังหวัดเพชรบูรณ์

ผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน

งานภูมิปัญญาด้านเครื่องนุ่งห่มสมัยรัตนโกสินทร์ ได้รับการพัฒนาและสร้างสรรค์ มาจนถึงปัจจุบัน มีความหลากหลายตามลักษณะของบรรพชนในแต่ละท้องถิ่น ส่งผลต่อเศรษฐกิจของท้องถิ่นและของประเทศชาติ ผลงานสำคัญและเป็นที่ยอมรับในภูมิปัญญาและความงดงาม เช่น ผ้าจกแล ผ้าขึ้นตีนจก ของชาวไทยเชื้อสายลาว พวน ที่ตำบลหาดเสี้ยว อำเภอศรีสนาลัย จังหวัดสุโขทัย ผ้าไหม ผ้าแพรวาของชาวภูไท จังหวัดกาฬสินธุ์ ผ้าไหมมัดหมี่ของชาวไทยภาคอีสานและนอกจากนี้ยังมีผ้าขึ้น ผ้าทอ ไทหล่ม อำเภอหล่มสักและอำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์¹² ได้แก่ ผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่านและผ้าลายมุก

ผ้าขึ้นหัวแดงตีนก่าน ลักษณะผ้าขึ้นไทหล่มโบราณประกอบด้วย 3 ส่วนคือ ส่วนหัวนิยม สีแดงย้อมด้วยฝางหรือครั่ง นิยมแบบขิดลายที่หัวขึ้นเรียกว่า หัวคันขิดลาย หรือแบบมัดย้อม เรียกว่า หัวขึ้นคันซ้าย โดยเฉพาะการมัดย้อมหัวขึ้นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของขึ้นไทหล่ม ส่วนตัวขึ้น ถ้าเป็นขึ้นไทหล่มแท้ ๆ แต่เดิมจะต้องเป็นขึ้นคัน หรือขึ้นหมี่คันน้อย หรือคันมะไม คือการเข็นด้ายสองสีเข้ากัน นำมาต่อสลับคันไทหล่มเรียกว่า “ขึ้นก้อม” ส่วนตีนขึ้น ตีนขึ้นไทหล่ม

เป็นตีนก่านหรือเชิงก่านมีลักษณะแคบ และมีสีที่ตัดกับตัวขึ้น และไม่ค่อยนิยมขิดลาย รวมแล้ว จึงเรียกกันว่า “ขึ้นหัวแดงตีนก่าน”

โดยชุมชนที่มีความอนุรักษ์เด่นชัด ได้แก่ บ้านดัว บ้านห้วย บ้านท่ากกแก อำเภอหล่มสัก บ้านวังบาล ตำบลวังบาล บ้านภูผากะไข่ ตำบลหินฮาว อำเภอหล่มเก่า จังหวัดเพชรบูรณ์

แม้จะต่างพ่อต่างแม่ หลากที่มาหลายนัยสย แต่ “คนไทหล่ม” ก็มีสิ่งที่ยึดเหนี่ยวเชื้อสาย จากดินแดนล้านช้างหลวงพระบาง ไม่ว่าจะเป็นวิถีวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา อาหารการกินและหนึ่งสิ่งที่สำคัญไม่แพ้กันนั่นคือเครื่องแต่งกาย ที่เพียงเห็นครั้งแรกก็รู้ได้ทันทีว่านี่คือ คนไทหล่ม

ขึ้นหัวแดงตีนก่าน เอกลักษณ์ 1 เดียวในโลก

คำผญา (คำผญา เป็นคำกลอนหรือคำปรีชาของลาวในและคนไทยภาคอีสานโบราณ ซึ่งภาษาสืบทอดมาจากภาษาของอาณาจักรล้านช้าง) โบราณได้กล่าวไว้ว่า “หญิงนุ่งขึ้นหัวแดง ตีนก่าน ผมเกล้าม้วน ถือผ้าเปี่ยงแพร” ถือเป็นคำกล่าวที่สะท้อนให้เห็นค่านิยมแฟชั่นของ สาวไทหล่ม ที่โดดเด่นมาเนิ่นนาน โดยเฉพาะหัวขึ้นมัดดอกย้อมสีแดงสด ถือเป็นอัตลักษณ์หนึ่งเดียวไม่ซ้ำใคร ทั้งตัวขึ้นที่มีลวดลายละเอียดประณีต อันเกิดจากความช่างสังเกตของปู้ย้าต่ายาย ในการหยิบจับสิ่งละอันพันละน้อยจากธรรมชาติ ความเชื่อทางศาสนา วิถีชีวิต บันทึกเรื่องราวประวัติศาสตร์เหล่านั้นลงบนผืนผ้าเป็นลายโบราณให้คนรุ่นหลังถักทอสานต่อ

ที่มา : มิตรสันต์ ดวงธรรม. (2560). ชุดการสอนที่ 3 เรื่อง การสร้างสรรค์ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทย
สมัยรัตนโกสินทร์. อุดมศึกษา.

ไหลเหือไฟน้อย ..

งานสืบฮีตสานฮอย วัฒนธรรมไทหล่ม "ประเพณีแห่ต้นปราสาทผึ้ง ลอยประทีปไหลเรือไฟ" วัดท่ากกแก ต.ตาลเดี่ยว อ.หล่มสัก .. 5 พย. 2565

อัตลักษณ์อันงดงามอย่างหนึ่งของไทหล่ม คือ ประเพณีไหลเหือไฟและลอยเหือน้อยกันในงานช่วงออกพรรษา เพื่อถวายเป็นพุทธบูชาและสมมาแม่น้ำ

เหือไฟน้อยชุดจากไม้เนื้ออ่อน เช่น จั้ว ปอ ลั่นไม้ นิยมชุดเป็นรูปเรือสว่าง (เรือแข่ง) แล้วผืนดินกาวางหยอดน้ำมันมะพร้าวลงในลำเรือ จุดไฟ แล้วนำไปลอยในแม่น้ำป่าสัก เป็นประเพณีดั้งเดิมของชาวไทหล่มก่อนที่จะหันไปนิยมการลอยกระทงตามแบบอย่างประเพณีของคนภาคกลาง
เหือไฟน้อยหาดูได้ยากแล้ว เพราะคนที่ทำเป็นเริ่มเหลือน้อยลงไปทุกที และไม่จั่วหรือไม้ที่จะนำมาชุดก็เริ่มหายากขึ้นไปทุกที

การไหลเหือไฟน้อยยังมีให้เห็นในงานประเพณีแห่ต้นปราสาทผึ้งและไหลเรือไฟ ของวัดท่ากกแก ตำบลตาลเดี่ยว อำเภอหล่มสัก ในช่วงหลังออกพรรษา

** เหือไฟน้อย **

.. เหือไฟน้อย ลอยธารา ลำน้ำสัก
อัตลักษณ์ ชาวไทหล่ม ชมชื่นจิต
ประเพณี ออกพรรษา พาชวนพิศ
ยลวิจิตร ยิ่งนัก อนุรักษ์เอย

ประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดเพชรบูรณ์ ร่วมสืบฮีตสานฮอยวัฒนธรรมไทหล่ม "ประเพณีแห่ต้นปราสาทผึ้งและลอยประทีปไหลเรือไฟ" ที่วัดท่ากกแก ต.ตาลเดี่ยว อ.หล่มสัก .. 5 พย. 2565

ประเพณีแห่ต้นผึ้งหรือปราสาทผึ้ง เป็นประเพณีเก่าแก่ดั้งเดิมอันงดงามของไทหล่ม ที่สืบเชื้อสายมาจากวัฒนธรรมล้านช้าง ซึ่งสมัยก่อนมีการทำกันอย่างแพร่หลายแถวพื้นที่ที่ไทหล่มอยู่อาศัย

วิธีการคือ ชาวบ้านจะนำเอาแม่พิมพ์ ซึ่งอาจจะเป็นมะละกอดิบหรือฟักทองดิบแกะสลักเป็นดอก จุ่มลงไป ในขี้ผึ้งที่ต้มให้ร้อนจนเหลว จากนั้น ก็นำมาจุ่มลงในน้ำเย็นโดยทันที ขี้ผึ้งก็จะจับตัวแข็งและหลุดออกมาเป็นดอก ตามลวดลายของแม่พิมพ์ เรียกว่า ดอกผึ้ง

จากนั้น ก็จะนำดอกผึ้งดังกล่าวมาประดับกับหยวกกล้วยที่มีไม้ไผ่เป็นโครง จัดแต่งเป็นทรงรูปปราสาท ขนาดใหญ่เล็กตามความต้องการ .. แล้วร่วมกันแห่เอาไปถวายให้พระในวัด

การแห่ต้นผึ้งจะทำการในช่วงออกพรรษา หรือทำพร้อมกับการทอดกฐินเลย .. ซึ่งอาจมีพิธีไหลเรือไฟร่วมด้วย .. ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าให้ฟังว่า สมัยก่อนจะมีการแห่ต้นผึ้งลงเรือไปตามแม่น้ำป่าสัก และอยากถวายวัดไปก็นำขึ้นทำ น้ำไปถวายได้ตามที่ญาติโยมต้องการ

ภูมิปัญญาที่แฝงอยู่ในประเพณีนี้คือ กระบวนการนำเอาขี้ผึ้งไปถวายพระ เพื่อพระจะได้้นำเอาขี้ผึ้งนั้นไปหล่อเป็นเทียนเพื่อทำพุทธรูปอีกทีหนึ่ง โดยพระจะไม่ต้องออกมาหาขี้ผึ้งเอง ซึ่งอาจจะทำให้เกิดการผิดศีล นอกจากนั้น ยังมีความเชื่อถึงการถวายต้นผึ้งเพื่อเป็นการทำบุญถึงบรรพบุรุษ ญาติพี่น้องและเพื่อเป็นการกัณฑ์ อีกด้วยการแห่ปราสาทผึ้งในปัจจุบัน ชาวบ้านท่ากกแก ต.ตาลเดี่ยว อ.หล่มสัก ได้ร่วมกันจัดประเพณีอันทรงคุณค่า นี้ได้อย่างยิ่งใหญ่ งดงาม น่าชื่นชมเป็นอย่างยิ่ง และได้เห็นถึงแรงศรัทธา ทุกเพศ ทุกวัย ทุกกลุ่ม ในหมู่บ้านได้ออกมาร่วมจัดงานและร่วมพิธีอย่างพร้อมเพรียงกัน

ข้อมูล : เพจ วิศัลย์ โฆษิตานนท์ เมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน 2565

ແຫ່ງຜາສາດເຜິ້ງ
ວັດທ່າກັກແກ້ວ
ເນືອງ ລົມສັກ ແຂວງ ເພັດສະບູນ

HOPE FOCUS
PHOTO AND VIDEO DIGITAL
SURIYEN JANTAKHAN
PHOTOGRAPHY

กระบวนการฟื้นฟูงานแห่งปราสาทผึ้งบ้านท่ากกแก เป็นการดำเนินงานที่ได้รับความร่วมมือจากผู้นำชุมชน ประชาชน เยาวชนและหน่วยงานภาครัฐเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีขั้นตอน 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การรวมกลุ่มการฟื้นฟูงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้งของชุมชนบ้านท่ากกแก โดยชาวบ้านและเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการฟื้นฟูงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้ง 2) ปรับเปลี่ยนช่วงเวลาในการจัดงานจากเดิมจะจัดตรงกับวันออกพรรษา มาเป็นจัดพร้อมกับงานทอดกฐิน ซึ่งจัดขึ้นระหว่างเดือน 11 จนถึงเดือน 12 ของทุกปี และในแต่ละปีจะมีการประชุมเพื่อกำหนดวันทีในการดำเนินงานอีกครั้ง 3) จัดตั้งชมรมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไทลื้อ กลุ่มมูลมั่งบ้านท่ากกแก 4) การพัฒนารูปแบบการดำเนินงาน โดยการเพิ่มกิจกรรมขบวนแห่ทางบกและวงดนตรีพื้นบ้านนำขบวน เพื่อประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านเข้าร่วมงานประเพณี 5) การเข้ามามีส่วนร่วมของหน่วยงานภาครัฐ ก่อให้เกิดการเพิ่มเติมกิจกรรมในการจัดงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้งอีกหลากหลายกิจกรรม เช่น ขบวนแห่ทางบกพร้อมดนตรีพื้นบ้านนำขบวน พิธีเปิดงาน กิจกรรมการแสดงต่างๆ หลากหลายกิจกรรม 6) ทำให้งานประเพณีแห่งปราสาทผึ้งของบ้านท่ากกแกเป็นที่รู้จักของคนในจังหวัดเพชรบูรณ์ โดยการนำงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้งเข้าร่วมในงานประจำอำเภอและประจำจังหวัด และ 7) การทำให้เป็นกิจวัตร โดยการจัดงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้งเป็นประจำทุกปี เพื่อเป็นการสืบทอดและอนุรักษ์งานประเพณีของท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่สอง พบว่า ชุมชนบ้านท่ากกแกยังได้มีแนวทางทางการจัดการงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้งให้สามารถดำรงอยู่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ จากการเรียนรู้วิถีการดำเนินวิถีชีวิตภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ โดยการสร้างความตระหนักและปลูกจิตสำนึกความเป็นท้องถิ่น ให้แก่ชาวบ้านและเยาวชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูงานประเพณีแห่งปราสาทผึ้ง โดยการหยิบยกประวัติศาสตร์ของท้องถิ่นและวิถีการดำเนินชีวิตมาบอกเล่าถึงเรื่องราวในอดีต รวมถึงการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ มาถ่ายทอดให้แก่คนในชุมชนและเยาวชนที่ให้ความสนใจ อีกทั้ง ยังใช้เทคโนโลยีในด้านต่างๆ เข้ามามีส่วนช่วยในการติดต่อสื่อสาร

การประสานงาน และใช้เป็นช่องทางในการประชาสัมพันธ์งานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งให้เป็นที่รู้จักแก่ผู้ที่มีความสนใจเข้าร่วมงานประเพณีแห่ปราสาทผึ้งของบ้านท่ากกแก

ข้อมูล นิภา พิลาเกิด. (2559.) ชุมชนบ้านท่ากกแก (เพชรบูรณ์) ความเป็นอยู่และประเพณี. วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศิลปากร. สาขาวิชาการจัดการทรัพยากรวัฒนธรรม.